

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-30-9>
ДК 81'367.33:81'373]:002.1

ДЕРЕВ'ЯНКО Людмила

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
<http://orcid.org/0000-0001-6271-6571>
derevyanko.adyl@gmail.com

МІЗИНА Ольга

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
<http://orcid.org/0000-0002-1988-6353>
olamizina@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙМЕННИКОВО-СУБСТАНТИВНИХ ТЕМПОРАТИВІВ З ПРИЙМЕННИКАМИ ФАЗОВОЇ СЕМАНТИКИ В ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ ДОКУМЕНТІВ

У статті схарактеризовано прийменниково-іменникові конструкції, структуровані вторинними часовими прийменниками, що мають лексеми „початок”, „кінець”, „середина”, у текстах сучасних документів; проаналізовано темпоративи на позначення початкових, кінцевих рамок дії, а також тих, що передають час, рівновіддалений від стартової та фінішної темпоральної межі; вирізняє специфічні семантичні характеристики співвідносних прийменниково-відмінкових часових сполук у сучасних ділових паперах.

Ключові слова: вторинний прийменник, документ, прийменниково-іменникові конструкції, семантика, синтаксема, текст документа.

DEREVYANKO Liudmyla, MIZINA Olga
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

THE SPECIFICITY OF FUNCTIONING OF PREPOSITIONAL-SUBSTANTIVE TEMPORATIVES CONTAINING PREPOSITIONS OF PHASE SEMANTICS IN TEXTS OF MODERN DOCUMENTS

The article is focused on the characteristics of prepositional-substantive structures with temporal meaning, which are assumed to bare an exclusive role in the system of lingual means used in the compilation of the text of the document. Those temporatives, built with secondary temporal prepositions embracing lexemes «beginning», «end», «middle» and substantives of indirect cases, regularly function in the texts of modern business papers, thus manifesting the semantics of the starting / final action marks or signify time equidistant from the initial and endpoints on the time axis, is a productive means of time semantics realization. The genetic connection of secondary prepositional units with the parts of speech from which they derived has been traced. A number of prepositional-substantive structures with the semantics of the initial action mark, as well as those that explicate the meaning of the action unfolding in the final internal mark, are analyzed; the paradigms of such prepositional-substantive units were singled out. The emphasis is put on opposite temporatives which include the lexeme «beginning», the meaning of temporal precedence and temporal succession. It has been established that the meaning of variation of prepositional-case temporal units is directly related to their lexical content. A parallel is drawn between syntaxes with prepositions of phase semantics and structures whose prepositional equivalents have not «yet lost the status of occasional formations». The specific semantic characteristics of those relative prepositional-case temporal compounds, which should be taken into account when compiling the texts of business papers, are distinguished in order to choose the most appropriate and most suitable ones from the available range of lingual tools for the correct and objective transmission of information in modern documents.

Key words: secondary preposition, document, prepositional-substantive unit, semantics, syntaxeme, document text.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток сучасної української лінгвістичної парадигми передбачає необхідність дослідження наукових концепцій і положень граматичної науки. Учені-мовознавці особливу увагу приділяють теоріям, які об'єднуються навколо процесів активної семантизації синтаксису та базуються на новому підході до лінгвістичних досліджень, орієнтованих на принцип «від змісту до форми». Ці нові ідеї породжують відповідні трансформації в розумінні характеристик категорійної системи та відступ від традиційного одновимірного погляду на мовні синтаксичні одиниці. Прийменники відіграють важливу роль у граматичній будові сучасної української мови. У поєднанні з іменниками чи їхніми субститутом вони є ключовими індикаторами синтаксичних зв'язків та семантико-синтаксичних відношень.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Як мовні одиниці, що активно впливають на організацію текстових структур, прийменники постійно привертають увагу українських мовознавців. Дослідження цього класу здійснювали Г. Балабан, Л. Булаховський, І. Вихованець, С. Галаур, К. Городенська, М. Жовтобрюх, А. Загнітко, З. Іваненко, А. Колодяжний, І. Кучеренко, Н. Куш, А. Лучик, О. Межов, О. Мельничук, Г. Ситар, М. Степаненко, І. Щукіна й інші дослідники. Цілоком солідаризуємося з міркуваннями вітчизняних лінгвістів про пріоритетну роль прийменниково-іменникових конструкцій, структурованих часовими прийменниками у сполученні із

субстантивами в непрямих відмінках, у реалізації темпоральних семантико-синтаксичних відношень, які систематично перебувають у фокусі уваги. Українську мовознавчу науку збагатили праці В. М. Барчука, О. І. Бондаря, І. Р. Вихованця, Т. М. Голосової, О. М. Задорожнової, З. І. Іваненко, П. С. Каньоси, Р. А. Куцової, С. А. Романюк та інших учених, де особливу увагу зосереджено на різних аспектах функціонування прийменниково-відмінкових темпоративів. Проте чинні класифікації семантико-граматичних відношень, представлені за участю прийменників, потребують розширення та уточнення через властиві прийменниковій парадигматиці полісистемні зв'язки, зокрема в текстах сучасних документів.

З урахуванням цього **метою** статті є дослідження специфіки вживання прийменниково-іменникових конструкцій з похідними прийменниками, що мають у своїй структурі константи „початок”, „кінець”, „середина”, у текстах сучасних документів.

Об'єктом пропонованої наукової розвідки є речення з прийменниково-субстантивними темпоративами, у складі яких – вторинні прийменники фазової семантики. **Предмет** – прийменниково-відмінкові часові сполуки з похідними темпоральними прийменниками. Останні експлікують семантику початкових або фінальних рамок дії чи передають значення часу, однаково віддаленого від стартової та кінцевої точок часової осі. Ці конструкції регулярно функціонують у сучасних ділових паперах. **Завдання** полягають у тому, щоб:

- дослідити прийменниково-іменникові темпоративи, структуровані похідними часовими прийменниками, що мають лексеми „початок”, „кінець”, „середина”, у текстах сучасних документів;
- проаналізувати прийменниково-субстантивні конструкції з прийменниками фазової семантики, уживані в ділових паперах;
- схарактеризувати прикметні особливості часових корелятивів аналізованого типу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Визначальним реквізитом будь-якого документа є текст. Під час його укладання слід дотримуватись вимог, основними з-поміж яких є достовірність, точність, логічна послідовність, повнота інформації, стислість, переконливість, стандартність. Точність проявляється в оформленні та належному вираженні думок, які адекватно віддзеркалюють предмет чи явище дійсності, тому вибір відповідних мовних засобів, що є вдалими, адекватними та придатними для конкретної комунікативної ситуації, є основним завданням для автора документа.

До загальних функцій документів зараховують передусім інформаційну, оскільки ділові папери створюють для збереження та передавання інформації, позаяк необхідність її зафіксувати зумовлює потребу оформлення документів. Цілком солідаризуємося з міркуваннями Г. Лукаш про те, що «увага до мовних параметрів інформації особливо актуалізувалася в умовах глобальних світових змін, які призвели до зростання сфер функціонування мови й розширили коло мовних явищ, які потребують спеціального лінгвістичного вивчення» [7, с. 60], адже інформація у просторі й часі є головним складником будь-якого документа. Часові зв'язки як обов'язковий компонент об'єктивної дійсності є вагомим видом логіко-семантичних відношень на рівні сполучуваності. Темпоральні семантико-синтаксичні відношення у простому реченні промовисто й самодостатньо передають часові прийменники, які поєднуються із субстантивами, є найпродуктивнішим синтаксичним засобом репрезентації темпоральності в мові загалом і в тексті документа зокрема. Кожна прийменниково-іменникова часоназва має низку семантичних ознак, які або об'єднують її з іншими темпоративами, або встановлюють протилежності. Найвні протиставлення безпосередньо залежать від значення прийменникових конструкцій, яке активується в чітко визначених лексичних умовах.

Прийменниково-іменниковим темпоративам відведено виняткову роль у системі мовних засобів, використовуваних під час укладання тексту документа. Структури з прийменниковим компонентом, що має у своєму складі лексему **початок** передають значення „вихідного пункту протяжності предмета, площини, а також те, що прилягає до такого пункту” [8, VII, с. 465]. Це зокрема моделі: **prer з (із) початку + Ngen – prer від (од) початку + Ngen – prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen – prer починаючи з (із, зі) + Ngen – prer починаючи від (од) + Ngen**. Кожен темпоратив, окрім своєї основної семантики початкових часових рамок дії, має специфічний значеннєвий відтінок. Цей аспект слід ураховувати під час укладання тексту документа, оскільки проведений аналіз засвідчує, що схожі за структурою синтаксеми можуть виражати протилежну семантику.

Близькими за значенням є конструкції **prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen**, які вказують на дію, що відбувається до визначеного часового орієнтира. Структура **prer перед початком + Ngen** позначає ближче часове передування, пор.: *Перед початком дослідю необхідно перевірити наявність обов'язкових хімічних реактивів* (Інструкція) – *До початку навчальних занять необхідно оновити матеріали на платформі дистанційного навчання Moodle* (Розпорядження).

Крім невеликої різниці в семантиці часових синтаксем **prer до початку + Ngen – prer перед початком + Ngen**, існує також відмінність у структурі адвербіалізованих прийменникових одиниць – складників виділених темпоративів. Непохідний прийменник **до**, якому притаманне передусім локативне значення, є конститuentом прийменникового еквівалента **до початку**. Компонент прийменникової одиниці **перед початком** – вторинний прийменник **перед**, що насамперед позначає темпоральну семантику. Ця

особливість уможливило передавання прийменниковим еквівалентом **перед початком** семантики ближчого передчасу порівняно з **до початку**. Важливо зазначити, що різниця в семантиці та структурі аналізованих конструкцій суттєво не впливають на продуктивність їхнього функціонування.

Темпоративи **ргер з (із) початку + Ngen – ргер від (од) початку + Ngen – ргер починаючи з (із, зі) + Ngen – ргер починаючи від (од) + Ngen** позначають семантику часової попередності, указуючи також на час, від якого стартує дія. Близькими, однак не тотожними, є структури **ргер з (із) початку + Ngen, ргер від (од) початку + Ngen**. Перша найточніше репрезентує значення початкових темпоральних рамок, напр.: *Від початку навчального року було опубліковано дві статті у наукових фахових виданнях України* (Звіт).

Спостережено відмінності між конструкціями **ргер від (од) початку + Ngen та ргер з (із) початку + Ngen**. У них роль значенневих маркерів виконують первинні прийменники **з (із), від (од)**, які утворюють адвербіалізований прийменниковий комплекс. Перший містить указівку на те, що початок дії збігається з часовим моментом, від якого стартує конкретна дія. Часовий інтервал, на який указує другий прийменник, не включає в себе той проміжок, з якого вона починається. Саме це є його специфічною ознакою, напр.: *З початку роботи до Національного інформаційного бюро надійшло близько 30-ти тисяч звернень* (Звіт).

Прийменниково-відмінкові конструкції **ргер починаючи з (із, зі) + Ngen та ргер починаючи від (од) + Ngen** виражають значення початкового моменту дії і містять указівку на її стартовий часовий проміжок, подальший розвиток дії відбувається поза рамками окресленого орієнтира [3, с. 129]. Первинні прийменники **з (із, зі), від (од)**, які є складниками прийменникових одиниць **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)**, зумовлюють відмінність у значенні темпоративів, позаяк у конструкціях із прийменником **з (із, зі)** початковий момент долучено до загального часу дії, напр.: *Починаючи з 2015 року, кафедра проводить Всеукраїнську (з 2022-го року – Міжнародну) науково-практичну конференцію «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми, перспективи»* (Звіт). Наявність первинних прийменників **з (із, зі) та від (од)** у межах прийменникових одиниць **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)** спричиняє семантичні відмінності розглядуваних моделей. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що конструкції **ргер починаючи з (із, зі) + Ngen** виявляють вищу функційну активність, яку можна пояснити особливим значеннєвим відтінком „унесення” початкового темпорального моменту до часу дії. Констатуємо факт наявності корелятивних відношень між синтаксемами **ргер починаючи з (із, зі) + Ngen – ргер починаючи від (од) + Ngen та ргер з (із) початку + Ngen – ргер від (од) початку + Ngen**. Ці зв'язки особливо виражені в характеристиках прийменників – складників аналізованих темпоративів. Так, прийменники **починаючи з (із, зі), починаючи від (од)** утворені від дієприслівника, що є однією з граматичних форм дієслова. Дієприслівники наділені семантикою динаміки, руху, бо не втратили зв'язок із фазовим дієсловом **починати**. Ця здатність не є характерною для темпоративів з прийменниками, які утворені від прийменниково-іменникових форм, або аналітичних прислівників, з компонентом **початок**. Несуттєва різниця у значенні та різні типи співвідносних лексичних одиниць, покладені в основу похідних прийменників, дозволяють розглядати їх як корелятиви. Важливо наголосити, що всі проаналізовані прийменниково-відмінкові конструкції регулярно використовують у текстах сучасних документів.

Крім прийменниково-іменникових темпоративів, у яких є лексема **початок**, для передавання значення часової попередності, у мові регулярно використовують конструкції **ргер з (із) початком + Ngen**, що номінують часовий проміжок, після початку якого відбувається дія. Маємо приклади таких структур і в документах: *З початком осінньо-зимового періоду (з 01.11.2023) скасовується додатковий рейс приміського автобуса сполученням Полтава – Буланово, який виїжджає з автостанції по вулиці Шевченка о 19 годині 40 хвилин* (Оголошення).

Значення післячасу реалізує прийменниковий еквівалент **з (із) початком**, де лексема **початок** в орудному відмінку разом з первинним прийменником **з (із)** співвідноситься із синтаксемою **ргер після початку + Ngen**, яку вживають для передавання значення часової наступності (порівняємо: *з початком осінньо-зимового періоду – після початку осінньо-зимового періоду*). Наведені аргументи засвідчують наявність опозитивних корелятивних зв'язків між темпоративами **ргер з (із) початку + Ngen, ргер від (од) початку + Ngen**, які маніфестують значення часової попередності, та сполукою **ргер з (із) початком + Ngen**, що експлікує значення післячасу.

Зауважимо, що структури **ргер на зорі + Ngen – ргер на світанку + Ngen – ргер на порозі + Ngen – ргер на старті + Ngen** мають схожий зміст зі стилістично нейтральною синтаксемою **ргер на початку + Ngen**, яка точно вказує на початкові часові параметри дії. Зазначені темпоративи передають строго не регламентоване значення початкових часових меж дії. «Прийменникові еквіваленти **на зорі, на світанку, на порозі, на старті** ще не втратили статусу оказіональних утворень» [4, с. 80]. Варто відзначити семантичну близькість прийменниково-іменникових сполук **ргер на зорі + Ngen – ргер на світанку + Ngen**, які містять указівку на час початку дії з вияскравленим відтінком образності. Схожим у семантиці прийменникових еквівалентів **на зорі, на світанку** є те, що їхні складники – лексеми **зоря і світанок** – наділені явно вираженою сему „час”, яка асоціюється з початком дії: обидві вони знаменують початок нового дня, напр.: *Здавалось, це запах її минулого – далеко-далекого, ніби на зорі людства* (О. Печорна); *На світанку нової ери вдарив новий шквал демонстрацій* (Л. Костенко). Аналізовані структури активно використовують у публіцистичному й художньому стилях.

Про іррегулярне вживання прийменникових одиниць **на порозі, на старті** подає обґрунтовані роздуми Г. Балабан. Ми поділяємо погляд авторки стосовно виразного метафоричного обарвлення розглядуваних прийменникових еквівалентів [1, с. 9]. Прийменниково-субстантивна конструкція **рпер на порозі + Ngen** позначає сему „початок тривалого явища чи певного етапу”, напр.: *На порозі дорослого життя людина розуміє, як важливо приймати серйозні виважені рішення* (Л. Письменна). Семантику передчасу передає прийменниковий еквівалент **на порозі** (його у Словникові українських прийменників подано як такий, що вживається для позначення локативної семантики) [5, с. 194]. Лексеми **поріг і старт** не мають значення часу, але, виконуючи функцію складників вторинних прийменникових одиниць **на порозі, на старті**, вони набувають значеннєвої близькості, оскільки у сполученні із субстантивами обидві номінують початок певної дії, напр.: *На старті нового сезону аграрії готують техніку до посівної* (Інтернет-ресурс). З-поміж значеннєво споріднених темпоративів **рпер на порозі + Ngen – рпер на старті + Ngen** останній завдяки лексемі **старт** – „початковий момент спортивних змагань” [8, IX, с. 663] маніфестує найбільш наближений початок дії. Аналізовані конструкції регулярно використовують у художньому стилі, спорадично – у публіцистичному та науковому функційних різновидах.

У текстах сучасних документів систематично вживають прийменниково-субстантивні конструкції з прийменниковим компонентом, який містить лексему **кінець**, вона має значення «останнього моменту чого-небудь, що відбувається в часі» [8, IV, с. 164]. Парадигма прийменниково-іменникових темпоративів **рпер наприкінці + Ngen – рпер у (в) кінці + Ngen – рпер на кінець + Ngen – рпер під кінець + Ngen** експлікує значення розгортання дії у фінальних внутрішніх межах. Кожна із цих структур, окрім основного значення завершення дії, передає специфічний семантичний відтінок. Такі нюанси варто враховувати під час укладання тексту службового документа, оскільки точність є його ключовою вимогою. Основне завдання автора документа – обрати найбільш прийнятні мовні засоби для даної комунікативної ситуації.

Значення кінцевих часових меж передає темпоратив **рпер наприкінці + Ngen**, який регулярно вживають у текстах документів. Він утворений сполученням відприслівникового прийменника **наприкінці** із субстантивами часової та нечасової семантики у формі родового відмінка. Це один з нечисленних похідних прийменників, здатний виявляти значні сполучувальні можливості, оскільки функціонує з іменниками-часоназвами, а також атемпоральними субстантивами [4, с. 81]. Так, у складі конструкції **рпер наприкінці + Ngen** виявлено такі три семантичні типи субстантивів зі значенням часу: „конкретні виміри часу”; „пори року”; „місяці”, напр.: *Наприкінці лютого зафіксовано пік захворюваності на ГРВІ* (Звіт). Щодо субстантивів із нечасовою семантикою, які поєднуються з прийменником **наприкінці**, найчастіше це ті, що вказують на періоди за церковним, сільськогосподарським та академічним календарями, а також назви процесів і явищ, які мають певну тривалість у часі (зазвичай віддієслівні або відприкметникові іменники), напр.: *Наприкінці урочистостей усі присутні були запрошені до спільного фото на згадку* (Прес-реліз).

Окремий тип утворюють співвідносні мовні одиниці, прийменникові складники яких корелюють з адвербіалізованими формами, що поєднують у собі прийменник та субстантив і структуровані за участю лексеми **кінець**. Темпоративи **рпер у (в) кінці + Ngen – рпер на кінець + Ngen – рпер під кінець + Ngen – рпер перед кінцем + Ngen – рпер при кінці + Ngen**, а також синтаксема **рпер наприкінці + Ngen** виражають значення внутрішніх кінцевих часових рамок дії.

Прийменниково-іменниковий темпоратив **рпер у (в) кінці + Ngen** якнайточніше передає найближчі фінальні межі дії, напр.: *У кінці семестру (28.12.2023) відбудуться збори трудового колективу факультету для підбиття підсумків роботи за календарний рік* (Оголошення). Синтаксеми **рпер на кінець + Ngen – рпер під кінець + Ngen** подібні до конструкції **рпер у (в) кінці + Ngen**, напр.: *Доводжу до Вашого відома, що на кінець семестру, у термін з 01 по 14 липня 2024 року, заплановано ознайомчу практику студентів 1-го курсу за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа на базі Державного архіву Полтавської області* (Доповідна записка) – *Під кінець вступної кампанії підбили підсумки роботи відбіркових комісій навчально-наукових інститутів і факультетів* (Звіт).

Темпоративи **рпер на кінець + Ngen – рпер під кінець + Ngen** мають незначні відтінки у значенні, які зумовлені наявністю непохідних прийменників **на і під**. Найбільш віддалені кінцеві межі часу позначає конструкція **рпер на кінець + Ngen**. Якщо на умовній осі часу розмістити семантично споріднені структури з лексемою **кінець** у складі прийменникових одиниць, вони мали б таку послідовність: **рпер у (в) кінці + Ngen – рпер під кінець + Ngen – рпер перед кінцем + Ngen – рпер на кінець + Ngen**. Темпоратив **рпер перед кінцем + Ngen** не характерний для мови ділових паперів. Виявлено, що продуктивно використовуваними в текстах офіційно-ділового стилю загалом і в текстах документів зокрема є стилістично нейтральні прийменниково-іменникові сполуки **рпер у (в) кінці + Ngen – рпер на кінець + Ngen**.

У Словникові українських прийменників прийменникові одиниці **у (в) кінці, під кінець** кваліфіковано як такі, що функціонують у значенні прийменника [5, с. 241, 326], науковиця Г. Балабан називає їх власне-прийменниками [2]. Еквівалентом у функції прийменника номіновано лексему **на кінець** [5, с. 186].

Крім розглянутих вище конструкцій, у текстах документів виявлено також синтаксеми **рпер на закінчення + Ngen – рпер на завершення + Ngen**. Їх уживають для більш точного позначення фінальних темпоральних меж, напр.: *На закінчення роботи приймальної комісії сформовані справи студентів, зархованих на навчання, передали в деканати* (Звіт). Вторинні прийменникові одиниці, що входять до складу

цих конструкцій, додають специфічні семантичні відтінки: перша (**прер на закінчення + Ngen**) наділена семою офіційності, а друга (**прер на завершення + Ngen**) має відтінок урочистості. Відтак синтаксему **прер на закінчення + Ngen** уживають, головню, в офіційно-ділових і наукових текстах, тоді як темпоратив **прер на завершення + Ngen** – у публіцистичному й художньому стилях.

Темпоративи **прер під завісу + Ngen – прер на заході + Ngen** доповнюють низку структур аналізованої часової семантики. Оказіонально вживані прийменникові еквіваленти **під завісу, на заході** функціонують у сполученні з родовим відмінком іменника, напр.: *Під завісу січня морози ще не здавали позицій, підкидали людям щедри сніги і рясний іній на деревах* (Н. Фіалко) – ... *На заході життя бабуля чистосердно кається, аби на той світ не потягти за собою мішок гріхів земних* (В. Сологуб). Прийменникові одиниці **під завісу, на заході** не мають часової семантики. Лексема **захід** – компонент першої – передає значення „частина обрію, де заходить сонце” [8, III, с. 380]. Усталена сполука **під завісу** передає значення „під кінець, на закінчення чого-небудь” [8, III, с. 52]. Спільним для цих прийменникових еквівалентів є те, що в них імпліцитно актуалізована сема „час”, відтак темпоративи **прер під завісу + Ngen – прер на заході + Ngen** указують на кінцеві часові рамки дії. Сфера застосування конструкцій **прер під завісу + Ngen – прер на заході + Ngen** обмежена художнім стилем.

Семантику моменту, рівновіддаленого від початкових і кінцевих темпоральних меж, передають прийменниково-субстантивні структури **прер посеред + Ngen – прер у (в) середині + Ngen – прер у (в) половині + Ngen**. Слід відзначити, що з-поміж трьох названих конструкцій регулярно функціонує в текстах документів різних груп тільки синтаксема **прер у (в) середині + Ngen**. У ній прийменниковий еквівалент **у (в) середині** вживається у значенні прийменника [5, с. 352] і спільно з іменником у родовому відмінкові називає момент дії, що знаходиться на однаковій відстані від початкової та фінальної часової межі. Це пояснюється передусім стилістичною нейтральністю аналізованого темпоратива, а також точністю передавання моменту дії щодо визначеного проміжку часу без підсилювальних значенневих обарвлень, напр.: *У середині семестру, з 23.10. по 27.10.2023, провести проміжний контроль з метою виявлення рівня знань студентів у процесі вивчення обов'язкових та вибіркових дисциплін* (Розпорядження).

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, функцію семантичного маркера в часових структурах експліцитно й послідовно виконують прийменники. Непохідні й похідні часові прийменники забезпечують реалізацію семантичних корелятивних зв'язків прийменниково-іменникових темпоративів. Вторинні прийменники кількісно переважають над первинними, оскільки не становлять замкненої підсистеми, а весь час поповнюються новими одиницями. Динамічні процеси спостережено в рамках похідних прийменників, яким, з одного боку, властива семантична різноманітність, а з іншого – здатність виражати тільки одне відношення й репрезентувати в його межах семантику цілком окреслено та виразно. Прийменниково-відмінкові конструкції з вторинними часовими прийменниками домінують порівняно з аналогічними сполуками, у яких функціонують первинні прийменники.

Значеннєве варіювання прийменниково-відмінкових часових конструкцій безпосередньо пов'язане з їхнім лексичним наповненням. У текстах сучасних документів регулярно використовують вторинні часові прийменники. З-поміж них похідні прийменникові одиниці з повнозначними компонентами **початок, кінець, середина** становлять окрему групу. Синтаксеми з прийменниками фазової семантики **прер з (із) початку + Ngen – прер від (од) початку + Ngen, прер до початку + Ngen – прер перед початком + Ngen – прер починаючи з (із, зі) + Ngen – прер починаючи від (од) + Ngen; прер наприкінці + Ngen – прер – у (в) кінці + Ngen – прер на кінець + Ngen – прер під кінець + Ngen; прер у (в) середині + Ngen** є ефективними засобами вираження часових відношень у текстах сучасних ділових паперів. Особливі значеннєві відтінки, притаманні кожному темпоративу, слід брати до уваги, щоб максимально точно передавати інформацію про початкові чи завершальні межі дії в тексті документа.

Література

1. Балабан Г. С. Динамічні процеси в прийменниковій системі сучасної української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. НАН України, Ін-т української мови. Київ, 2007. 19 с.
2. Балабан Г. С. Динамічні процеси у прийменниковій системі української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ сторіч : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 324 с.
3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови : монографія. Київ, 1980. 286 с.
4. Дерев'янка Л. І. Кореляція первинних і вторинних прийменників у структурі часових семантико-синтаксичних відношень : монографія. Полтава : Астра, 2017. 194 с.
5. Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова : 1705 прийменників. Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2007. 416 с.
6. Кисла Н. В. Диференціація адвербіальних семантико-синтаксичних відношень прийменників у сучасній українській літературній мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Харків, 2020. 21 с.

7. Лукаш Г. Документний текст: мовні параметри часу й простору. Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації : матеріали III Всеукраїн. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 листопада 2018 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2018. С. 60 – 65.

8. Словник української мови : в 11 т. / редкол.: І. К. Білодід [голова] та ін. ; Акад. наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 1970–1980.

References

1. Balaban Gh. S. Dynamichni procesy v pryjmenykovij systemi suchasnoji ukrajinsjkoji literaturnoji movy : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spec. 10.02.01. NAN Ukrainy, In-t ukrajinsjkoji movy. Kyjiv, 2007. 19 s.
2. Balaban Gh. S. Dynamichni procesy u pryjmenykovij systemi ukrajinsjkoji literaturnoji movy kincja KhKh – pochatku KhKhI storich : monohrafija. Kyjiv : Vydavnychij dim Dmytra Buragho, 2016. 324 s.
3. Vykhoivanecj I. R. Pryjmenykovaja systema ukrajinsjkoji movy : monohrafija. Kyjiv, 1980. 286 s.
4. Derevjanko L. I. Koreljacija pervynnykh i vtorynynykh pryjmenykov u strukturi chasovykh semantyko-syntaksychnykh vidnoshenj : monohrafija. Poltava : Astraja, 2017. 194 s.
5. Zaghnitko A. P., Danyljuk I. Gh. , Sytar Gh. V. , Shhukina I. A. Slovnyk ukrajinsjkykh pryjmenykov. Suchasna ukrajinsjka mova : 1705 pryjmenykov. Doneck : TOV VKF „BAO”, 2007. 416 s.
6. Kysla N. V. Dyferenciacija adverbialnykh semantyko-syntaksychnykh vidnoshenj pryjmenykov u suchasnij ukrajinsjkij literaturnij movi : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spec. 10.02.01. Kharkiv, 2020. 21 s.
7. Lukash Gh. Dokumentnyj tekst: movni parametry chasu j prostoru. Dokumentno-informacijni komunikaciji v umovakh ghlobalizaciji : materialy III Vseukrajin. nauk.-prakt. CONF. (m. Poltava, 22 lystopada 2018 r.). Poltava : PoltNTU, 2018. S. 60 – 65.
8. Slovnyk ukrajinsjkoji movy : v 11 t. / redkol.: I. K. Bilodid [gholova] ta in. ; Akad. nauk URSR, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni. Kyjiv, 1970–1980.